

КРУХМАЛЬ

Олена Валентинівна
o.krukhmal@uabs.sumdu.edu.ua

УДК336.71

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИСУТНОСТІ
ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В
БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИк.е.н., доцент кафедри, Сумський
державний університет

ГАВРИЛЕНКО

Вікторія Олександрівна
vita.havrylenko.2017@gmail.comмагістрант, Сумський державний
університетINVESTIGATION OF ATTRIBUTION
OF FOREIGN CAPITAL IN THE
BANKING SYSTEM OF UKRAINE

KRUKHMAL Olena Valentynivna – PhD in Economics, Associate Professor of department, Sumy State University

HAVRYLENKO Viktoriia Oleksandrivna – master, Sumy State University

У статті розкривається поняття «банк з іноземним капіталом», виявлено значення іноземного капіталу у розвитку банківської системи країни в цілому, проаналізовано сучасний стан банківської системи в цілому та з огляду на іноземне інвестування. Поряд з цим, було визначено на основі офіційної статистики позиції найбільших українських банків та банків з іноземним капіталом в розрізі ключових аспектів діяльності та роз'яснено наслідки використання іноземного капіталу вітчизняними банками.

* * *

В статье раскрывается понятие «банк с иностранным капиталом», исследовано значение иностранного капитала в развитии банковской системы страны в целом, проанализировано современное состояние банковской системы в целом и учитывая иностранное инвестирование. Наряду с этим, на основе официальной статистики были определены позиции крупнейших украинских банков и банков с иностранным капиталом в разрезе ключевых аспектов деятельности и разъяснено последствия использования иностранного капитала отечественными банками.

* * *

Introduction. In the modern terms of unstable situation of the state both on micro- and macrolevels, as important enough factor a bank sector comes forward in development of economy. A basic postulate for the sake of strengthening of bank sphere of country, increase of her reliability and firmness to the different sort of crises is a sufficient level of her capitalization. Taking into account insolvency of the Ukrainian banks to providing the home banking system with sufficient level of capitalization and supporting the newest tendencies in distribution of processes of globalization, the financially-bank system of our country opened possibilities for a foreign cash inflow. Thus expansion of foreign capital caused large enough attention from the side of scientists-scientists, in fact in globalization as well as there are positive and negative consequences in every process. Therefore research of presence of foreign capital in the banking system of Ukraine is sufficiently an actual theme for consideration in the aspect of reliability of bank institutions with a foreign capital.

Purpose. The purpose of work consists in the exposure of value of foreign capital for banks, analysis of the modern state of the banking system in country, taking into account expansion of foreign capital and determination of consequences of foreign capital presence for the banking system of Ukraine.

Results. Causes and effects of expansion of foreign capital are totally analysed. The modern state of the banking system is analysed too on the whole and taking into account the foreign investing. Next to it, on the basis of official statistics, rating of banks was formed in the cut of key aspects of activity and the consequences of the foreign capital using are explained by home banks.

Conclusions. A foreign capital presence in the bank sphere is positive, and even by the necessary phenomenon. But taking into account predominance of banks of foreign bank groups, it is needed to conduct an improvement at legislative level, for the sake of the further effective regulation of such banks activity.

Ключові слова: банк, банківська система, глобалізаційні процеси, іноземний капітал, інтеграція

Ключевые слова: банк, банковская система, глобализационные процесс, иностранный капитал, интеграция

Keywords: bank, banking system, globalization processes, foreign capital, integration

ВСТУП

У сучасних умовах нестабільної ситуації держави як на мікро-, так і макрорівні, досить важливим рушієм у розвитку економіки виступає банківський сектор. Банки, як відомо, є основним рушієм у процесі акумулювання заощаджень для подальшого їх перетворення в інвестиції.

Основним постулатом задля зміцнення банківської сфери країни, підвищення її надійності та стійкості до різного роду криз є достатній рівень її капіталізації. Враховуючи неспроможність українських банків до забезпечення достатнього рівня капіталізації вітчизняної банківської системи та підтримуючи новітні тен-

денції у поширенні глобалізаційних процесів, фінансово-банківська система нашої країни відкрила можливості для припливу іноземного капіталу.

За цього експансія іноземного капіталу викликала досить велику увагу з боку вчених-науковців, адже у глобалізації, як і в кожному процесі, є як позитивні, так і негативні наслідки. Тому дослідження присутності іноземного капіталу у банківській системі України є доволі актуальною темою для розгляду в аспекті надійності банківських установ з іноземним капіталом.

Проблемою ефективності залучення іноземних інвестицій у банківський сектор займається численна кількість як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Якщо

говорити про останніх, то саме на наукових працях О. Балануца, О. Владимир, Н. Горелая, В. Гесць, О. Дзюблюк, Л. Пилипко та ін. нами було проведено дослідження.

Погляди вчених-економістів стосовно впливу іноземних інвестицій більшою мірою зводяться до того, що надмірне зростання обсягу іноземного інвестування є небезпечним з огляду на те, що таке інвестування може стати каталізатором виникнення загроз для фінансово-економічної системи країни. Тому у нашій роботі ми провели ретельний аналіз нинішньої ситуації у сфері банківського сектору задля розуміння реальної потреби або ж загрози з боку іноземних інвесторів.

МЕТА РОБОТИ полягає у виявленні значення іноземного капіталу для банків, аналізу сучасного стану банківської системи країни, з урахуванням експансії іноземного капіталу та визначенні наслідків присутності іноземного капіталу для банківської системи України.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційною основою роботи є наукові праці, ресурси Internet, офіційні статистичні матеріали Національного банку України.

При проведенні дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: аналіз та синтез, абстрагування та узагальнення – для уточнення категоріально-понятійного апарату, табличний, графічний, методи структурно-логічного аналізу.

РЕЗУЛЬТАТИ

В умовах трансформаційних процесів на теренах розвитку глобалізаційних явищ досить важливим фактором у розвитку банківської системи будь-якої країни є іноземний капітал. Починаючи з 1994 р. національна фінансово-банківська система нашої країни відкрила шляхи для припливу іноземних інвестицій у вітчизняні банківські установи.

Варто відзначити, що наразі банківська система України є повністю відкритою для іноземного капіталу. Згідно національному законодавству, зараз є можливість створювати в Україні банки із 100 % іноземним капіталом, але водночас існує обов'язкова вимога – це мають бути дочірні банки, що діють у правовому полі України.

Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність», банк з іноземним капіталом – це банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному нерезиденту, перевищує 10 % [1].

Банківська система країни протягом років незалежності перебувала під впливом досить великої різноманітності несприятливих факторів. Виходячи з цього, ми розглянули позитивні та негативні наслідки за присутності іноземного капіталу у банківському секторі економіки.

Позитивними результатами присутності іноземних інвесторів на банківському ринку України є здебільшого саме перейняття міжнародного досвіду ведення банківської справи та модернізація технологій та механізмів надання банківських послуг. Також позитивним моментом для розвитку економіки в цілому є регулярне надходження іноземних інвестицій та поява нових робочих місць, що сприяє зменшенню міграції

населення з країни. І при цьому зростає конкуренція між банками, що дозволяє зменшити вартість запропонованих послуг [2].

Проте, зважаючи на достатню кількість позитивних аспектів у використанні іноземного інвестування у банківському секторі, існує низка проблемних питань, котрі мають місце при використанні таких інвестицій.

Мова йде про залежність банківської системи країни від стану загальної світової економіки, адже криза в будь-якій країні, котра є безпосереднім інвестором для вітчизняного банківського сектору, відразу ж вплине на стан справ їх дочірніх банків.

Також однією з головних проблем виділяють витіснення українських банків більш капіталізованими іноземними банками. Вказана проблема наразі є досить актуальною, адже на фоні виведення досить вагомої частки банківських установ, достатня кількість ліквідованих банків була саме українського походження [3].

Підсумовуючи все вищевказане, зауважимо, що приплив іноземних інвестицій у банківський сектор України має різносторонні наслідки, тому для більш ретельного та змістовного аналізу перейдемо до розгляду нинішньої ситуації на ринку банківських послуг з врахуванням іноземного капіталу.

У процесі трансформаційних явищ у розвитку вітчизняного банківського сектору з огляду на присутність іноземного капіталу, виділяють різні етапи із залучення іноземного капіталу. Наукові джерела [4, 5, 6, 7] виокремлюють шість етапів у розрізі досліджуваної тематики (рис. 1).

Для унаочнення поданих етапів, нами наведено рис. 2, котрий демонструє динаміку кількості банківських установ, як у загальному, так і з огляду на банки з іноземним капіталом.

Спираючись на наведену статистику (рис. 2) можемо стверджувати, що найбільш активним періодом приходу іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему був період 2007–2015 рр., котрий згідно виділених етапів вважають роками прориву та новим етапом в банківській системі. Починаючи з 2016 р. спостерігається незначне зменшення банківських установ з часткою іноземного капіталу, котре спричинено здебільшого геополітичною ситуацією в нашій країні.

Загалом український ринок протягом останніх років покинули такі іноземні інвестори, які мали частку в банках України: «Bayerische Landesbank» (Німеччина), «Credit Europe Bank» (Нідерланди), «Volksbank» (Австрія), «SEB Bank» (Швеція), «Bank Forum» (Німеччина), «Societe Generale» (Франція), «Erste Bank» (Австрія), «Astra Bank» (Греція), «Home Credit Bank» (Чехія), «Dresdner Bank» (Німеччина), «Pekao» (Польща), «Kookmin Bank» (Південна Корея) тощо [4].

Причиною ж скорочення кількості банків з українським капіталом стало «очищення» банківської системи України від неплатоспроможних банків, що зумовлено суттєвим погіршенням якості кредитних портфелів, скороченням власного капіталу та збитковою діяльністю банків.

Повертаючись до розгляду іноземного інвестування у банківському секторі економіки, ми розглянули тенденції за останні 19 років, саме в аспекті розміру частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків (рис. 3).

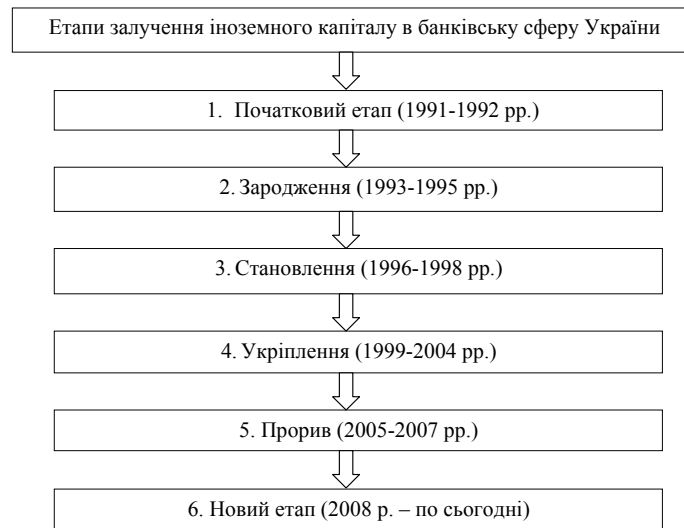

Рис. 1. Головні етапи залучення іноземного капіталу в банківську сферу України [складено автором на основі джерел [4, 5, 6, 7]]

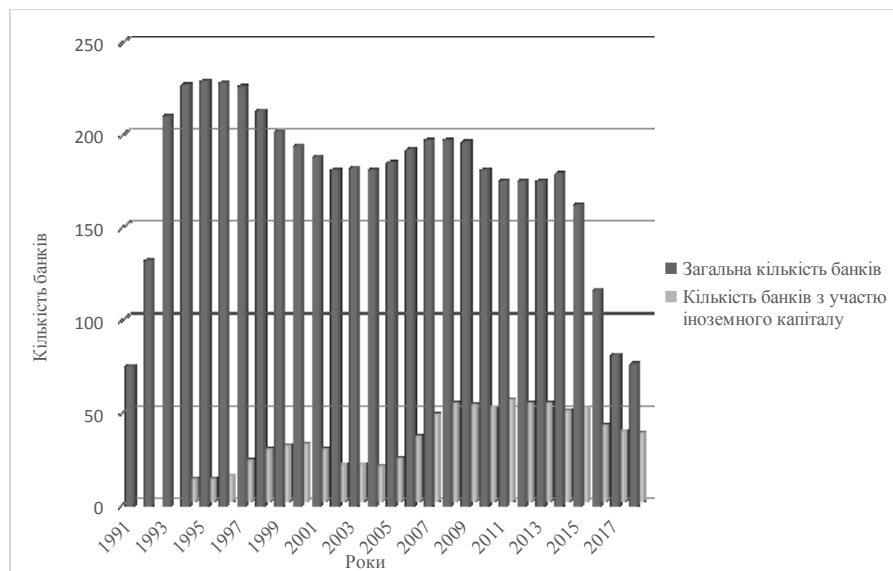

Рис. 2. Динаміка кількості банківських установ за період 1991-2018 рр. [8]

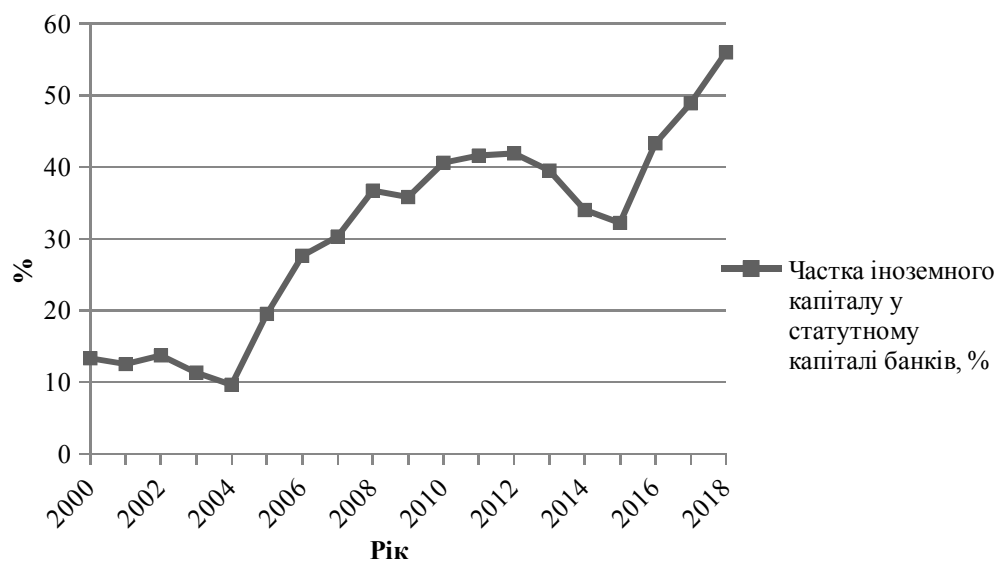
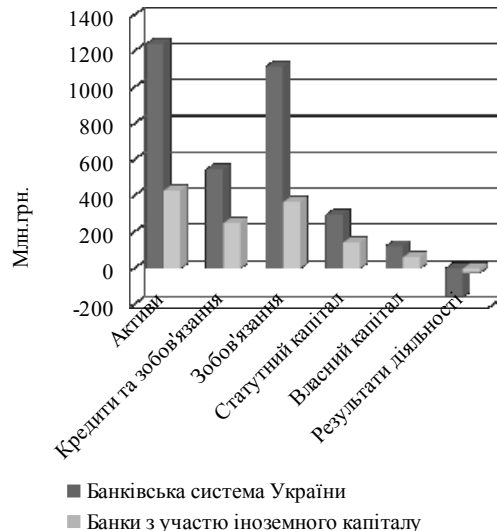

Рис. 3. Динаміка частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків протягом 2000-2018 рр. [9]

Аналізуючи поданий рисунок (рис. 3), можемо стверджувати, що наразі іноземний капітал займає більше ніж 50 % статутних капіталів банків України. Така ситуація з переважаючою часткою іноземного капіталу у банківському секторі економіки почала свій прояв з 2016 р. Варто відзначити, що таке зростання було викликане не збільшенням кількості банків з іноземним капіталом, а навпаки зменшенням кількості саме українських банків, внаслідок проведення «очищення» банківської системи. Тому на ринку залишилися більш стійкі банки, котрі фінансуються нерезидентами.

дентами.

Враховуючи такі зрушення в банківському секторі, нами було виявлено співвідношення головних показників діяльності банків з іноземними капіталом, до загальних показників по банківській системі України.

На рис. 4 представлено обсяги основних показників діяльності банківських установ. У зв'язку з тим, що з 2017 р. Національний банк України запровадив нову класифікацію банків, періодом дослідження обрано 2017-2018 рр.

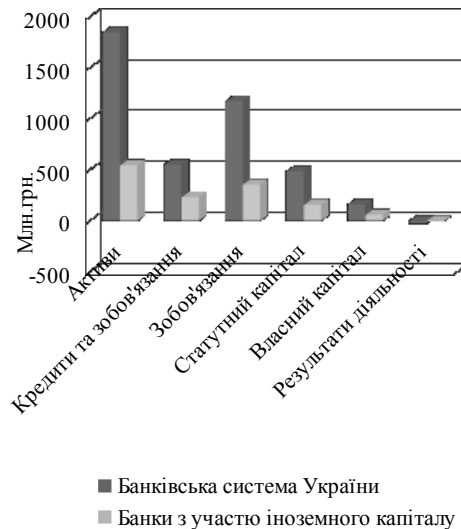

Рис. 4. Обсяги основних показників діяльності банківських установ за 2017-2018 рр., млн. грн. (станом на початок року)

Як видно, з поданого рисунку (рис. 4) майже всі обрані показники у відсотковому співвідношенні до загальних обсягів по банківській системі займають приблизно 30-50 %. Зазначена ситуація в котре підтверджує той факт, що банки, які інвестуються нерезидентами, несуть значущий вклад у розвиток вітчизняної банківської системи.

Аналізуючи рис. 3 та рис. 4, можна узагальнити, що протягом досліджуваних років банки за участю іноземного капіталу збільшували обсяг своїх активів та зменшували зобов'язання. Що ж стосується капіталу, то протягом останніх років відбулося збільшення статутного капіталу на 14,6 млн. грн. та зменшення власного на 4,7 млн. грн. Результати діяльності за 2018 р. більш оптимальніші з огляду на попередній рік, адже банкам вдалося зменшити свою збитковість.

Станом на початок 2018 р. згідно з новою класифікації НБУ, до банків з державною часткою відноситься 5 банківських установ, до банків іноземних банківських груп – 23 банки та до банків з приватним українським капіталом – 54 установи.

У розрізі досліджуваної теми наведемо офіційну статистику стосовно рейтингу банківських установ України. Нами було обрано 10 найбільших банків за розміром активів. До вибірки потрапили чотири українські банки та шість банків за участі іноземного капіталу. Нами складено рейтинг у межах даної вибірки за основними показниками діяльності. Мова йде про обсяги активів, зобов'язань, коштів фізичних

осіб, рівня прибутковості (збитковості) активів банку.

Виходячи з табл. 1, можемо в котрий раз підтвердити факт достатнього впливу банків, котрі інвестуються нерезидентами, на загальний стан розвитку сучасної банківської системи. Як видно з табл. 1, за загальними обсягами активів та зобов'язань українські банки конкурують нарівні з банками з іноземним капіталом, а ось що стосується прибутковості банківських установ, то у переважній більшості ці показники забезпечують саме банки з іноземним капіталом європейського походження. ПАТ «Укросоцбанк» з італійським капіталом та ПАТ "Промінвестбанк", ПАТ "СБЕРБАНК" з російським капіталом за результатами 2018 р. є збитковими.

Тому важливим чинником у розвитку банківської системи в Україні, є законодавче підґрунтя, котре регулює діяльність банків з іноземним капіталом. На даний момент законодавством забезпечений закон України «Про банки і банківську діяльність» (Ст. 24. Порядок відкриття філій та представництв іноземних банків на території України). Однак положення, зазначені у нормативно-правовому акті не є доцільними, а лише виступають загальними твердженнями. Тим більше, законодавством встановлена різниця між іноземним банком та банком з іноземним капіталом, однак аспекти діяльності другого не зазначені [1]. Таким чином, закон не може регулювати більшу частину спектра діяльності іноземних банків та банків з іноземним капіталом, а отже – потребує вдосконалення.

Таблиця 1

Рейтинг банків України в розрізі основних показників діяльності за 2018 р.

[складено автором на основі джерела [10]]

Рейтинг банків	за активами	За статутним капіталом	за зобов'язаннями	за коштами фізичних осіб	за прибутковістю активів
1	ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК" (Україна)	ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК" (Україна)	ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК" (Україна)	ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК" (Україна)	АТ "Райффайзен Банк Аваль" (Австрія) (6,081 %)
2	АТ "ОЩАДБАНК" (Україна)	ПАТ "Промінвестбанк" (Росія)	АТ "ОЩАДБАНК" (Україна)	АТ "ОЩАДБАНК" (Україна)	АТ "УкрСиббанк" (Франція) (4,704 %)
3	АТ "Укрексімбанк" (Україна)	АТ "ОЩАДБАНК" (Україна)	АТ "Укрексімбанк" (Україна)	АТ "АЛЬФА-БАНК" (Люксембург)	ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК" (Україна) (2,221 %)
4	АБ "УКРГАЗБАНК" (Україна)	АТ "Укрексімбанк" (Україна)	АБ "УКРГАЗБАНК" (Україна)	АТ "Укрексімбанк" (Україна)	АТ "АЛЬФА-БАНК" (Люксембург) (1,813 %)
5	АТ "Райффайзен Банк Аваль" (Австрія)	ПАТ "СБЕРБАНК" (Росія)	АТ "Райффайзен Банк Аваль" (Австрія)	АТ "Райффайзен Банк Аваль" (Австрія)	АБ "УКРГАЗБАНК" (Україна) (0,829 %)
6	АТ "АЛЬФА-БАНК" (Люксембург)	ПАТ "УКРСОЦБАНК" (Італія)	АТ "АЛЬФА-БАНК" (Люксембург)	АБ "УКРГАЗБАНК" (Україна)	АТ "Укрексімбанк" (Україна) (0,413 %)
7	ПАТ "СБЕРБАНК" (Росія)	АБ "УКРГАЗБАНК" (Україна)	АТ "УкрСиббанк" (Франція)	АТ "УкрСиббанк" (Франція)	АТ "ОЩАДБАНК" (Україна) (0,045 %)
8	АТ "УкрСиббанк" (Франція)	АТ "АЛЬФА-БАНК" (Люксембург)	ПАТ "СБЕРБАНК" (Росія)	ПАТ "СБЕРБАНК" (Росія)	ПАТ "УКРСОЦБАНК" (Італія) (-2,09 %)
9	ПАТ "Промінвестбанк" (Росія)	АТ "Райффайзен Банк Аваль" (Австрія)	ПАТ "УКРСОЦБАНК" (Італія)	ПАТ "Промінвестбанк" (Росія)	ПАТ "Промінвестбанк" (Росія) (-6,6 %)
10	ПАТ "УКРСОЦБАНК" (Італія)	АТ "УкрСиббанк" (Франція)	ПАТ "Промінвестбанк" (Росія)	ПАТ "УКРСОЦБАНК" (Італія)	ПАТ "СБЕРБАНК" (Росія) (-11,32 %)

ВИСНОВКИ

Інтеграція України у світову економіку є доволі складним та тривалим процесом, але все-таки є об'єктивною необхідністю. Адже процес інтеграції повинен діяти на всіх ланках економіки задля отримання економічного ефекту. Тому банківська система як одна з головних постулатів розвитку економіки повинна, в першу чергу, переймати процеси глобалізації. Інтеграція економіки України у міжнародне господарство відкриє шляхи національному банківському капіталу на світовий фінансовий ринок, дозволить створити привабливіший інвестиційний клімат у країні і, у кінцевому підсумку, вивести економіку з глибокої кризи.

За сьогодишніх умов нестабільної економіко-географічної ситуації банківські установи з іноземним капіталом забезпечують надійність своїх дочірніх банків. Тому при проведенні різностороннього аналізу у нашому дослідженні ми отримували результати більшою мірою переважання саме таких банків над

банками українського походження.

Провівши дане дослідження, можемо стверджувати, що наявність у банківській сфері іноземного капіталу є позитивним, і навіть необхідним явищем. Але враховуючи переважання банків іноземних банківських груп, потрібно проводити удосконалення на законодавчому рівні задля подальшого ефективного регулювання діяльності таких банків.

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. Дата оновлення: 22.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>
2. Дзюблюк О.В. Розвиток банківської системи в умовах інтеграції економіки України у світове господарство і лібералізації міжнародного руху капіталу. Світ фінансів. 2008. № 15. С. 8-19.
3. Владимир О.М. Банки в системі організації валютних відносин в умовах ринкових трансформацій економіки України: дис. ... канд. екон. наук: 08.04.08 / Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль, 2012.

196 с.

4. Балануца О.О. Іноземний капітал у системі фінансової безпеки. Вісник Київського університету імені Василя Гетьмана. Економіка. 2009. № 112. С. 36-39.

5. Геєць В.В. Іноземний капітал у банківській системі України. Дзеркало тижня. 2006. № 26. С. 8.

6. Горелая Н.В. Зарубежный опыт моделирования эффективности банковских слияний. Деньги и кредит. 2006. № 8. С. 32-37.

7. Пилипенко Л.М. Іноземний капітал у банківській системі України як чинник впливу на фінансову безпеку держави: дис. ... канд. екон. наук / Національний інститут стратегічних досліджень. Київ, 2016. С. 42-60.

8. Основні показники діяльності банків (за даними Національного банку України). URL: Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807

9. Дані фінансової звітності банків України (за даними Національного банку України). URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097

10. Показники банківської системи (за даними Національного банку України). URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=34661577>

References

1. On Banks and Banking: Law of Ukraine dated December 12, 2000 №. 2121-III. Last renewal: 11.22.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?Nreg=2121-14> (in Ukrainian).

2. Dziubliuk O.V. Development of the banking system in the conditions of integration of Ukraine's economy into the world

economy and liberalization of the international capital movement. Finance World. 2008. № 15. pp. 8-19. (in Ukrainian).

3. Vladymyr O.M. Banks in the system of organization of currency relations in the conditions of market transformations of the economy of Ukraine: dissertation ... cand. econ. sciences: 08.04.08 / Ternopil National University of Economics. Ternopil, 2012. 196 p. (in Ukrainian).

4. Balanutsa O.O. Foreign capital in the system of financial security. Bulletin of the Vadym Hetman Kyiv University. Economics. 2009. № 112. pp. 36-39. (in Ukrainian).

5. Heiets V.V. Foreign capital in the banking system of Ukraine. The Mirror Of The Week. 2006. № 26. P. 8. (in Ukrainian).

6. Gorelaya N.V. Foreign experience in modeling the efficiency of bank mergers. Money and Credit. 2006. № 8. pp. 32-37. (in Russian).

7. Pylypenko L.M. Foreign capital in the banking system of Ukraine as a factor of influence on the financial security of the state: dissertation ... cand. econ. sciences / National Institute for Strategic Studies. Kyiv. 2016. pp. 42-60. (in Ukrainian).

8. Main indicators of banks activity (according to the National Bank of Ukraine). URL: Access mode: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807 (in Ukrainian).

9. Data of the financial statements of the banks of Ukraine (according to the National Bank of Ukraine). URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097 (in Ukrainian).

10. Indicators of the banking system (according to the National Bank of Ukraine). URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=34661577> (in Ukrainian).